

Postanowienie z dnia 22 czerwca 2004 r.

II UK 404/03

Prawomocność wyroku wydanego w sprawie o rentę z tytułu niezdolności do pracy w związku z wypadkiem przy pracy nie stanowi przeszkody w ponownym rozpoznaniu sprawy o to świadczenie, jeżeli na podstawie art. 114 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353 ze zm.) organ rentowy wydał decyzję, od której ubezpieczony odwołał się do sądu.

Przewodniczący SSN Andrzej Kijowski, Sędziowie SN: Barbara Wagner (sprawozdawca), Andrzej Wróbel.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 22 czerwca 2004 r. sprawy z wniosku Jana P. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w C. o prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy w związku z wypadkiem przy pracy, na skutek kasacji wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 5 marca 2003 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżone postanowienie i sprawę przekazał Sądowi Apelacyjnemu w Katowicach do ponownego rozpoznania z orzeczeniem o kosztach postępowania kasacyjnego.

U z a s a d n i e

Sąd Apelacyjny w Katowicach wyrokiem z dnia 5 marca 2003 r. [...] zmienił wyrok Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Katowicach z dnia 11 grudnia 2001 r. [...], oddalający odwołanie Jana P. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych-Oddziału w C. z dnia 11 kwietnia 2001 r., odmawiającej apelowanemu prawa do renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy w związku z wypadkiem przy pracy, w ten sposób, że odwołanie odrzucił.

Podstawę rozstrzygnięcia stanowiły następujące ustalenia faktyczne i ich prawna ocena. Decyzją z dnia 3 października 1992 r. Zakład Ubezpieczeń Społecz-

nych-Oddział w C. odmówił Janowi P. prawa do renty inwalidzkiej w związku z wypadkiem przy pracy w dniu 9 marca 1992 r. Wyrokiem z dnia 25 września 1997 r. [...] Sąd Apelacyjny w Katowicach oddalił apelację skarżącego od wyroku oddalającego jego odwołanie od tej decyzji. W ocenie tego Sądu, zdarzenie z dnia 9 marca 1992 r. było jedynie nagłym zaostrzeniem dolegliwości bólowych w przebiegu istniejącego od kilku lat przewlekłego schorzenia i powodowało przejściową niezdolność do pracy pod ziemią. Niezdolność do pracy z powodu naruszenia sprawności organizmu spowodowana została nie samym tym zdarzeniem, ale dalszym rozwojem i postępującymi zmianami schorzenia samoistnego. Wyrokiem z dnia 5 lutego 1998 r. Sąd Apelacyjny w Katowicach oddalił skargę Jana P. o wznowienie postępowania. Sąd Najwyższy wyrokiem z dnia 20 listopada 1998 r., II UKN 315/98, oddalił kasację skarżącego od tego wyroku. W uzasadnieniu orzeczenia Sąd Najwyższy wyraził pogląd, że brak jest podstaw do ponownego rozpatrywania sprawy o rentę wypadkową, bowiem ta została już prawomocnie osądzona. Kolejną skargę Jana P. o wznowienie postępowania w sprawie o przyznanie prawa do renty inwalidzkiej w związku z wypadkiem przy pracy Sąd Apelacyjny w Katowicach odrzucił postanowieniem z dnia 30 sierpnia 2002 r. [...]. W jego uzasadnieniu podniósł, że powołanie się na orzeczenie lekarza orzecznika ZUS wydane ponad cztery lata po zakończeniu postępowania nie stanowi podstawy wznowienia postępowania w trybie art. 403 § 2 k.p.c. Wskazał również na uchybienie terminu do wznowienia postępowania.

Decyzją wszczynającą rozpoznawaną sprawę, wydaną w dniu 11 kwietnia 2001 r., Zakład Ubezpieczeń Społecznych po raz kolejny odmówił Janowi P. prawa do renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy w związku z wypadkiem przy pracy. W ocenie Sądu Apelacyjnego, Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych rozpoznał istotę sprawy, albowiem doszedł do wniosku, że wnioskodawca nie spełnia warunków do przyznania prawa do dochodzonego świadczenia. Podzielił również pogląd Sądu pierwszej instancji, że niezdolność do pracy Jana P. spowodowana jest przyczynami ogólnymi, a nie skutkami wypadku przy pracy w 1992 r. Okoliczności te zostały ustalone uprzednio w prawomocnych orzeczeniach sądowych. Zdaniem Sądu drugiej instancji, wnioskodawca nie zgłasza żadnych nowych dowodów, które byłyby nieznane Sądowi Apelacyjnemu [...]. Nie zachodzą również okoliczności uzasadniające wznowienie postępowania, albowiem szczegółowo omawiały je Sąd Apelacyjny w sprawach [...], a także Sąd Najwyższy. W konsekwencji Sąd

uznał, że zachodzi powaga rzeczy osądzonej i zmienił zaskarżony wyrok Sądu Okręgowego, odwołanie odrzucając.

Jan P. zaskarżył ten wyrok kasacją. Wskazując jako podstawy kasacji naruszenie prawa materialnego, a to: art. 18 ustawy z dnia 12 czerwca 1975 r. o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz.U. Nr 20, poz. 105 ze zm.) - poprzez niewłaściwe jego zastosowanie „w sytuacji gdy zdarzenie z dnia 9.03.1992 r. zostało przez ZUS uznane za wypadek przy pracy”, § 3 ust. 2 rozporządzenia Ministra Pracy, Płac i Spraw Socjalnych oraz Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 17 października 1975 r. w sprawie zasad i trybu orzekania o uszczerbku na zdrowiu oraz wypłacania świadczeń z tytułu chorób zawodowych (Dz.U. Nr 36, poz. 199) - poprzez jego niezastosowanie, „mimo, że zachodziły przesłanki do jego zastosowania w celu wykazania, że orzeczenie Lekarza Orzecznika ZUS w sprawie procentowego uszczerbku na zdrowiu spowodowanego skutkami wypadku zostało wydane po ustaleniu okoliczności i przyczyn wypadku”, oraz naruszenie przepisów postępowania, a to art.: 366 k.p.c. - poprzez przyjęcie, że zachodzi powaga rzeczy osądzonej, „w sytuacji gdy ubezpieczony wystąpił bezpośrednio do organu rentowego z wnioskiem o przyznanie prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy w związku z wypadkiem przy pracy i powołał się na nowe dowody mające istotne znaczenie dla sprawy”, art. 114 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. Nr 162, poz. 1118 ze zm.), powoływanej dalej jako „ustawa”, oraz art. 399 - 416 k.p.c. - poprzez zastosowanie tych przepisów Kodeksu postępowania cywilnego pomimo, że „wznowienie postępowania w niniejszej sprawie, następuje w trybie art. 114 ust. 1 ustawy [...], będącego przepisem szczególnym”, a w konsekwencji błędnym przyjęciu, że zachodzi powaga rzeczy osądzonej, art. 233 § 1 k.p.c. w związku z art. 382 k.p.c. i art. 391 § 1 k.p.c. - poprzez niewyjaśnienie „wszystkich okoliczności mających istotne znaczenie w sprawie, a zwłaszcza oparcie wyroku na niepełnym materiale dowodowym”, pełnomocnik wnioskodawcy wniósł o „zmianę zaskarżonego wyroku i orzeczenie zgodnie z żądaniem odwołania, tj. przyznanie ubezpieczonemu prawa do renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy w związku z wypadkiem przy pracy z dnia 09.03.1992 r.”, ewentualnie o „uchylenie w całości zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach oraz wyroku Sądu Okręgowego w Katowicach i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania” oraz o zasądzenie „od organu rentowego na rzecz ubezpieczonego kosztów postępowania kasacyjnego

według norm przepisanych”. Jako okoliczność uzasadniająca rozpoznanie kasacji wskazał konieczność rozstrzygnięcia następujących istotnych zagadnień prawnych: 1) „czy zachodzi powaga rzeczy osądzonej w rozumieniu art. 366 kpc, w sytuacji gdy ubezpieczony wystąpił bezpośrednio do organu rentowego z wnioskiem o przyznanie prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy w związku z wypadkiem przy pracy i powołał się na nowe dowody mające istotne znaczenie dla sprawy, przywołując, iż orzeczeniem Lekarza Orzecznika ZUS [...] ustalono 25 % długotrwałego uszczerbku na zdrowiu spowodowanego skutkami wypadku w pracy, mimo że wcześniej sprawa była rozpoznawana w trybie skargi o wznowienie postępowania i została przez Sąd Apelacyjny oddalona”, 2) czy w „sytuacji gdy ubezpieczony występuje do organu rentowego z wnioskiem o ponowne przyznanie prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy w związku z wypadkiem przy pracy i powołuje się na nowe dowody mające istotne znaczenie dla sprawy stosuje się przepisy art. 399 - 416 kpc, czy art. 114 ust. 1 ustawy”, a także 3) „czy wydanie przez Lekarza Orzecznika ZUS orzeczenia w sprawie procentowego uszczerbku na zdrowiu spowodowanego skutkami wypadku przy pracy [...] przesądza o uznaniu przez organ rentowy zdarzenia za wypadek przy pracy, bez konieczności dalszego badania przesłanek niezbędnych do zaistnienia wypadku przy pracy, czy też nie powoduje takich skutków i w konsekwencji wymaga badania przesłanek z art. 6 ust. 1 ustawy z dnia 12 czerwca 1975 r. o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych”. W uzasadnieniu kasacji pełnomocnik Jana P. podniósł, że okoliczności stanowiące podstawę wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 25 września 1997 r. [...], uległy istotnej zmianie. Wywodził, że skoro orzeczeniem lekarza orzecznika ZUS z dnia 27 listopada 2001 r. ustalono 25 % długotrwały uszczerbek na zdrowiu spowodowany wypadkiem przy pracy w dniu 9 marca 1992 r., to organ rentowy uznał zdarzenie z tej daty za wypadek przy pracy. Ponadto Jan P. został skierowany na badania prowadzone przez lekarza orzecznika ZUS, a więc organ rentowy „musiał wcześniej stwierdzić, że zostały spełnione warunki wymagane do przyznania świadczenia”. Zdaniem pełnomocnika skarżącego, art. 114 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych „nie stoi na przeszkodzie ponownemu rozpoznaniu przez organ rentowy, na wniosek zainteresowanego, sprawy, w której prawo do świadczeń zostało ustalone wyrokiem sądowym”. Nadto, Sąd niesłusznie utożsamia postępowanie wszczęte odwołaniem z wcześniejszą skargą o wznowienie postępowania. W sprawie ocenie podlegały okoliczności uzasadniające wznowienie

postępowania określone w art. 403 § 2 k.p.c. W toczącym się obecnie postępowaniu sądy powinny stosować art. 114 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, albowiem przepis ten korzysta z pierwszeństwa. W przypadku jego zastosowania, nie wymaga się wykazywania przed organem rentowym, że „z okoliczności faktycznych lub dowodów podważających prawo do świadczenia lub jego wysokości nie można było skorzystać w poprzednim postępowaniu”. Stosując przepisy Kodeksu postępowania cywilnego Sądy nie badały nowych dowodów, które pojawiły się już po wydaniu wyroku. Taką możliwość daje jedynie art. 114 ust. 1 ustawy. Odnosząc się do naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. w związku z art. 382 k.p.c. i art. 391 § 1 k.p.c., pełnomocnik Jana P. twierdził, że Sądy wydały wyroki pomimo niewyjaśnienia wszystkich okoliczności mających znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy. W szczególności nie zbadały akt sprawy [...], gdyż z notatki sporządzonej przez sekretarza sądowego wynika, że zostały one przekazane do Ministerstwa Sprawiedliwości w dniu 16 lutego 2001 r. Ponadto, przedłożony przez skarżącego dowód w postaci orzeczenia lekarza orzecznika ZUS nie został ujawniony na rozprawie apelacyjnej. Z analizy akt wynika bowiem, że załączniki dołączone do apelacji „nie zostały wszyte do akt w taki sposób, by Sąd mógł zapoznać się z ich treścią, lecz umieszczone w kopercie, na karcie 22”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Przedmiotem zaskarżenia jest pomieszczone w wyroku postanowienie o odrzuceniu odwołania Jana P. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, odmawiającej przyznania prawa do renty wypadkowej. Zgodnie z art. 392 k.p.c., kasacja przysługuje od wydanego przez sąd drugiej instancji postanowienia w przedmiocie odrzucenia pozwu. Do odwołania od decyzji organu rentowego - czynności procesowej wszczynającej postępowanie przed sądem w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych - stosuje się odpowiednio przepisy o pozwie. Należy więc dopuścić możliwość wniesienia kasacji od wydanego przez sąd drugiej instancji postanowienia odrzucającego odwołanie ubezpieczonego od decyzji organu rentowego.

Wbrew odmiennemu twierdzeniu pełnomocnika skarżącego, jest okolicznością bezsporną, że 9 marca 1992 r. Jan P. uległ wypadkowi przy pracy. Spór dotyczy jego prawa do renty z tego tytułu. Postępowanie w tej sprawie ma bogatą historię. Po raz pierwszy Zakład Ubezpieczeń Społecznych odmówił przyznania skarżącemu sporne-

go świadczenia decyzją z 10 października 1992 r., ustaliwszy, że wypadek przy pracy spowodował wprawdzie długotrwały, wynoszący 25%, uszczerbek na zdrowiu, ale nie miał żadnych ujemnych następstw w zakresie zdolności poszkodowanego do pracy. Postępowanie zostało zakończone wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 25 września 1997 r. [...]. Sąd ten w sprawie o wznowienie postępowania oddalił skargę Jana P. wyrokiem z dnia 5 lutego 1998 r., od którego kasację oddalił Sąd Najwyższy wyrokiem z dnia 20 listopada 1998 r., II UKN 315/98. Kolejną jego skargę o wznowienie postępowania z 13 sierpnia 2002 r. Sąd Apelacyjny w Katowicach odrzucił postanowieniem z dnia 30 sierpnia 2002 r. [...].

Prawomocny wyrok korzysta z powagi rzeczy osądzonej (art. 366 k.p.c.). Oznacza to, że nie jest dopuszczalne ponowne rozpoznanie sprawy między tymi samymi stronami o te same roszczenia, o których w nim rozstrzygnięto (art. 379 pkt 3 k.p.c.). Postępowanie sądowe zakończone prawomocnym wyrokiem może być wznowione z przyczyn i na zasadach określonych w art. 399 - 416 k.p.c. Skarga o wznowienie postępowania w rozpoznawanej sprawie mogłaby dotyczyć ewentualne postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 25 września 1997 r. [...]. Była ona rozpoznana i orzeczono o niej wyrokiem z 5 lutego 1998 r. Zgodnie z art. 416 k.p.c. „niedopuszczalne jest dalsze wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym orzeczeniem wydanym na skutek skargi o wznowienie”. Każdą następną skargę o wznowienie postępowania należałoby więc odrzucić. Tak też uczynił Sąd Apelacyjny postanowieniem z 30 sierpnia 2002 r.

Postępowanie, w którym zapadło zaskarżone kasacją orzeczenie nie zostało wszczęte wskutek skargi Jana P. o wznowienie, lecz w rezultacie jego odwołania od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z 11 kwietnia 2001 r., ponownie odmawiającej prawa do renty wypadkowej. Decyzje organu rentowego, inaczej niż wyroki sądów, nie korzystają z powagi rzeczy osądzonej. Odmienne też ukształtowana została ich prawomocność i wzruszalność. Do wznowienia postępowania w sprawach świadczeń z ubezpieczenia rentowego stosuje się art. 114 ustawy, zgodnie z którym prawo do świadczeń lub ich wysokość ulega ponownemu ustaleniu na wniosek osoby zainteresowanej lub z urzędu, jeżeli po uprawomocnieniu się decyzji zostaną przedłożone nowe dowody lub ujawniono okoliczności istniejące przed wydaniem tej decyzji, które mają wpływ na prawo do świadczeń lub na ich wysokość. Postępowanie w sprawie o rentę z tytułu niezdolności do pracy wskutek wypadku przy pracy może więc być wznowiane przed organem rentowym wielokrotnie, w każdym czasie,

jeżeli zaistnieją okoliczności przewidziane w art. 114 ust. 1 ustawy. Kończy je wydanie decyzji, bo w takiej formie orzekają organy rentowe. Od każdej zaś decyzji organu rentowego służy ubezpieczonemu odwołanie do sądu. Dlatego prawomocny wyrok wydany w sprawie odmowy przyznania renty z tytułu niezdolności do pracy w związku z wypadkiem przy pracy nie zamyka poszkodowanemu drogi do ponownego złożenia wniosku o to świadczenie.

Zgodnie z art. 114 ustawy, Zakład Ubezpieczeń Społecznych ponownie ocenił prawo Jana P. do renty z tytułu niezdolności do pracy spowodowanej wypadkiem przy pracy z 9 marca 1992 r., kończąc rozpoznanie jego wniosku wydaniem decyzji zaskarżonej odwołaniem. Decyzja ta rozstrzyga o żądaniach skarżącego uwzględniając stan rzeczy istniejący w chwili jej wydania. W tej sprawie nie zapadł zatem prawomocny wyrok. Odwołanie powinno być rozpoznane merytorycznie przez Sądy obu instancji.

Mając powyższe na względzie Sąd Najwyższy, stosownie do art. 393¹³ k.p.c. w związku z art. 361 k.p.c., orzekł jak w sentencji.

=====